

*Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit.
Praesent euismod congue pretium. - NEW YORK TIMES*

PAUL
AUSTER

BROOKLYNI BALGASÁGOK

*Lorem ipsum dolor sit amet,
consectetur adipiscing elit.
Nulla at bibendum, odio.*

M. J. B. K. S. Z.

PAUL

AUSTER

BROOKLYNI BALGASÁGOK

21. SZÁZAD
KIADÓ

Budapest, 2018

Sophie lányomnak

ELŐHANG

Egy csendes helyet kerestem a halálra. Valaki Brooklynt ajánlotta, hát másnap reggel Westchesterből leutaztam felmérni a terepet. Ötvenhat év óta először jártam ott, semmire nem emlékeztem. A szüleim hároméves koromban költöztek ki a városból, most meg azon kaptam magam, hogy ösztönösen visszatérek a régi környékre, sebzett kutyaként vonszolom magam vissza a szülőhelyemre. Egy helyi ingatlanügynök megmutatott hat-hét lakást, és estére már ki is vettem egy két hálósobás kertlakást az Első utcában, egysaroknyira a Prospect Parktól. Fogalmam sem volt, kik a szomszédjaim, de nem is érdekelt. Annyit tudtam, hogy mind kilenctől ötig dolgoznak, gyereke egyiknek sincs, úgyhogy az épület elég csendesnek ígérkezett. Én pedig erre vágytam leginkább: szomorú és nevetséges életem után a csendes végre.

A bronxville-i házra már megkötöttük a szerződést, és amint a hónap végén befejeződik az eljárás, a pénz nem jelent majd akadályt. A volt feleségemmel megegyeztünk, hogy felezünk, és négyezer dollár a bankban bőven elég kell hogy legyen nekem, amíg lélegzem.

Eleinte nagyon nem tudtam, mihez kezdjek magammal. Harmincegy éven keresztül ingáztam a kertváros és a Közép-

atlanti Élet- és Balesetbiztosító manhattani irodája között, így most, hogy már nem dolgoztam, egyszerűen túl hosszú volt a nap. Egy héttel azután, hogy beköltöztem a lakásba, férjezett lányom, Rachel beautózott New Jersey-ből meglátogatni. Azt tanácsolta, foglaljam el magam valamivel, találjak ki egy projektet. Rachel nem buta nő. Biokémiából doktorált a Chicagói Egyetemen, és kutatóként dolgozik egy nagy gyógyszergyárnak Princeton mellett, de akárcsak az anyja, ritka az a nap, amikor nem közhelyekben beszél, többnyire csak azokat az elkoptatott frázisokat és felmelegített ötleteket használja, melyek hegyekben állnak a kortárs bölcsesség szeméttelpein.

Elmagyaráztam neki, hogy valószínűleg már nem érem meg az év végét, és kurvára nem érdekel semmi projekt. Egy pillanatig azt hittem, elbőgi magát, de aztán lenyelte a könynyeket, és inkább nekem támadt, hogy milyen kegyetlen és önző vagyok. Nem csoda, hogy „Anyá” végül elvált tőlem, tette hozzá, nem csoda, hogy nem bírta tovább. Egy magamfajta férfi feleségének lenni véget nem érő szenvedés lehetett, maga a pokol. *Maga a pokol*. Szegény Rachel, nem tehet róla. Egy szem gyermekem huszonkilenc éve lakója ennek a világnak, s ez idő alatt egyetlen eredeti mondata nem volt, semmi, ami csak és kizárólag az övé lett volna.

Amúgy igen, azt hiszem, időnként tényleg van bennem gonoszság. De nem állandóan, és nem is szándékosan. Jó napokon vagyok olyan kedves és barátságos, mint bárki. Úgy nem lehet sikeresen életbiztosításokat eladni, ha az ember elriasztja az ügyfeleket, legalábbis nem három hosszú évtizedig. Tudni kell meghallgatni őket. Tudni kell együttérezni velük. Tudni kell lehangolni őket. Bennem ezek mind meg-

vannak, és még sokkal több is. Nem tagadom, vannak rossz pillanataim is, de mindenki tudja, hogy a családi élet zárt ajtaja mögött miféle veszélyek leselkednek. Megmérgezhet minden érintettet, főleg ha az embernek arra kell rádöbbenie, hogy eleve nem házasságra termett fajta. Imádtam a szexet Edith-tel, csak aztán a szenvedély négy-öt év után elapadt, és attól kezdve enyhén szólva nem voltam tökéletes férj. Rachel szavaiból pedig az derült ki, hogy szülőnek se váltam be igazán. Nem szeretném megcáfolni az emlékeket, de az igazság az, hogy a magam módján mindkettejükkel törődtem, és ha olykor más nők karjában találtam is magam, ezeket a kalandokat sosem vettem komolyan. Nem én akartam válni. Mindennek dacára én végig ki akartam tartani Edith mellett. Ő akart kiszállni, és tekintve az évek során elkövetett bűneim lajstromát, nem tudtam hibáztatni érte. Harminchárom évig éltünk egy fedél alatt, és mire elindultunk két különböző irányba, szinte nem volt semmi, amit eredményként felmutathattunk volna.

Mondtam Rachelnek, hogy a napjaim meg vannak számlálva, de ez csak elkapkodott ríposzt volt a tanácsára, egy hamarjában elpufogatott hiperbola. A tüdőrákom visszavonulóban volt, és a legutóbbi vizsgálat után az onkológus azt mondta, megengedhetőnek látja az óvatos optimizmust. Ez persze nem jelentette, hogy bíztam benne. A rák annyira megrázott, még mindig nem tudtam elhinni, hogy túlélhetem. Én már elkönyveltem magam halottnak, és miután a tumort kivágták belőlem, és végigszenvedtem a sugár- meg a kemoterápiát, ami minden erőmet kiszívta; miután kibírtam a szédülés- és hányingerrohamokat; miután elviseltem, hogy elvesztem a hajam, elvesztem az életerőm, elvesztem

a munkám, majd elvesztem a feleségem... mindezek után nemigen tudtam elképzelni, hogyan tovább. Hát ezért Brooklyn. Hát ezért tértem vissza önkéntelenül arra a helyre, ahol történetem elkezdődött. Majdnem hatvanéves voltam, még csak nem is sejtettem, mennyi időm maradt. Talán még húsz év, talán csak pár hónap. Az állapotomról szóló orvosi prognózistól függetlenül a legfontosabbnak tartottam, hogy semmit ne vegyek készpénznek. Amíg életben vagyok, ki kell találnom, hogyan fogjak hozzá ehhez az új élethez, de még ha hamarosan meghalok is, akkor sem ülhetek ölbe tett kézzel, várva az utolsó pillanatot. Tudós lányomnak szokás szerint igaza volt, még ha makacsabb voltam is, hogy sem beismerjem. El kellett foglalnom magam. Nekidurálni magam és csinálni valamit.

Kora tavasszal költöztem be, s az első hetekben felderítettem a környéket, nagyokat sétáltam a parkban, és virágokat ültettem a hátsó kertben, egy talpalatnyi, szeméttel teleszórt földdarabon, amit évekig elhanyagoltak. Újra kinövő hajamat levágattam a Park Slope Fodrászatban a Hetedik sugárúton; videót kölcsönöztem egy Mozimennország nevű tékából, és gyakorta beugrottam a Brightman Padlásba, egy zsúfolt, rendetlen antikváriumba, mely egy feltűnősködő homokosé, Harry Brightmané volt (róla majd később). Többnyire otthon reggeliztem, de mivel nem szeretek főzni, és abszolút tehetségtelen is vagyok hozzá, ebédelni és vacsorázni inkább éttermekbe jártam – mindig egymagamban ültem, mindig egy nyitott könyv hevert előttem, mindig a lehető leghalványabban rágtam, hogy minél tovább elhúzzam az étkezést. Miután kipróbáltam pár éttermet a környéken, ebéd-időben a Kozmikus Falatozó lett a törzshelyem. Az étel a leg-

jobb esetben is közepes volt, az egyik pincérnő azonban egy imádni való Puerto Ricó-i lány volt, Marina, akibe azonnal belehabarodtam. Harminc évvel volt fiatalabb nálam és férjezett, tehát a románc szóba sem jöhetett, de olyan jólesett elnézni, olyan gyengéden bánt velem, és olyan készségesen nevetett csöppet sem vicces vicceimen, hogy szünnapjain szabályosan sóvárogtam utána.

Felfedeztem, hogy szigorúan antropológiai alapon nézve a brooklyniak nem vonakodnak annyira szóba állni az idegekkel, mint más törzsek, amelyekkel korábban dolgom akadt. Ha éppen kedvük tartja, simán beleütik az orrukát a másik dolgába (vénasszonyok megszidják a kismamákat, amiért nem öltöztetik elég melegen a gyereket; járókelők rászólnak a kutyasétáltatókra, hogy túl erősen rántották meg a póráz); a vitatható parkolóhelyek miatt úgy esnek egymásnak, akár a négyévesek; no és csípőből szórják a poénokat. Egyik vasárnap délelőtt betértem az abszurd TüziFánk névre keresztelt, zsúfolt kis csemegeüzletbe. Fahéjas-mazsolás fánkot akartam kérni, de megbotlott a nyelvem, és azt mondtam, *fabéjas-hozsannás*. A fiatal srác a pult mögött kapásból kontrázott: – Sajnálom, de az elfogyott. Almás-miatyánkös nem jó? – És olyan egyből, olyan természetesen, hogy majd behugyoztam.

Ez a nyelvbotlás adta végül az ötletet, amiről úgy éreztem, még Rachel is helyeselné. Talán nem nagy ötlet, de legalább valami, és ha olyan rigorózan és kitartóan ragaszkodom hozzá, ahogy tervezem, meglesz a projekt, a privát kis hobbi, ami segít kilábalni tunyaságomból. Noha a projekt szerénynek ígérkezett, úgy döntöttem, grandiózus, hivalkodó névvel illetem, így ringatván magam abba a hitbe, hogy fontos munkát végzek. *Az emberi balgaság könyve* lett a címe, amely-

ben a lehető legegyszerűbb, legvilágosabb nyelven beszámolok minden botlásról, minden seggre esésről, minden kínos pillanatról, minden idiótaságról, minden gyarlóságról és minden gyermeteg dologról, amely hosszú és változatos emberi pályafutásom során megesett velem. Aztán ha nem jut eszembe több magamról, majd olyasmiről írok, ami ismerősökkel történt, és ha ez a forrás is kiapad, jöhet a történelem, végigveszem embertársaim balgaságait az ősi világok letűnt civilizációtól egész a huszonegyedik század első hónapjaiig. Ha mást nem, hát nevetni biztos lehet majd rajta, gondoltam én. Nem vágytam rá, hogy lemeztelenítsem a lelkem, és komor önelemzésben dagonyázzam. A hangnem végig könnyed, gunyoros lesz, hiszen nincs más célom, mint elszórakoztatni magam úgy, hogy a közben a nap lehető legtöbb óráját kitöltsem.

Könyvnek neveztem, pedig egyáltalán nem az volt. Noteszekbe, lapokra, borítékok hátuljára és hitelkártyát meg kölcsönt ajánló reklámlevelekre firkantott sztorik gyűltek össze, egymástól független anekdoták katyvasza, és amint egyet befejeztem, beledobtam egy kartondobozba. Igencsak módszertelenül tomboltam. Volt, ami csupán pár sorból állt, vagy akár egyetlen frázisból, mint például az elszólások és nyelvbotlások, amiket annyira imádtam. Például a *hóguta* helyett a *hóguta*, ami valamikor a gimnázium első évében bukott ki a számon, vagy az önkéntelenül mély, kvázi misztikus kijelentés, amit Edithnek tettem egyik csúnya veszekedésünk alatt: *Látom, ha hiszem*. Amikor leültem írni, behunytam a szemem, és hagytam, hogy a gondolataim szabadon elinduljanak, amerre akarnak. Ezzel a kényszerlazítással tekintélyes mennyiségű olyan anyagot sikerült kiásnom a távoli múltból,

amit pedig örökre elveszettnek hittem. Az a pillanat, amikor hatodikban (hogy csak egy ilyen emléket megosszak) egy Dudley Franklin nevű fiú hosszú trombitafingást eresztett meg a földrajzórán éppen, amikor a tanár elhallgatott. Persze mind neveltünk (egy csapat tizenegy évesnek nincs annál viccesebb, mint az altáji légáram), ám ami ezt az esetet a kisebb kínos pillanatok kategóriájából klasszikus szintre emeli, a szégyen és megaláztatás időt álló remekművévé teszi, az az, hogy Dudley a nagy ártatlanságában elkövette a végzetes hibát: elnézést kért. – Bocsánat – mondta az asztallapra meredve, és úgy elpirult, mint egy frissen festett tűzoltóautó. Az ember nem ismeri el nyilvánosan, ha fingott. Ez az íratlan törvény, az amerikai etikett legeslegszigorúbb szabálya. A fing semmitől és senkitől származik; anonim léglöket, ami a csoport egészéhez tartozik, és még ha a helyiségben mindenki rá tudna is mutatni a bűnösre, az egyetlen értelmes cselekedet a tagadás. A féleszű Dudley Franklin azonban túl becsületes volt, és ez örökre megbélyegezte. Attól kezdve egész a gimnázium végéig ő lett Bocsánat Franklin.

A történetek több különböző kategóriába estek, és miután úgy egy hónapja dolgoztam, az egydobozos stratégiáról áttértem a többdobozos elrendezésre, ami lehetővé tette, hogy a befejezett darabokat észszerűbben tároljam. Egy doboz a verbális ügyetlenségeknek, másik a fizikai balfogásoknak, megint másik a füstbe ment ötleteknek, a következő az elszólásoknak, és így tovább. Apránként mind jobban érdekelni kezdtek a mindennapi élet burleszkpillanatai. Nemcsak az a számtalan alkalom, amikor bevertem a kupámat vagy be-lerúgtam valamibe, nemcsak az a gyakori esetet, amikor le-hajoltam megkötni a cipőfűzőmet, erre kiesett a zsebemből

a szemüvegem (amely megaláztatást aztán követte az, hogy egyensúlyomat veszítve rátapostam), tehát nemcsak ezek, hanem azok a hétköznapi bakik, melyeket kora gyermekkoromtól kezdve elkövettem. Egy példa: 1952-ben a munka ünnepén a pikniken hatalmasat ásítottam, mire légy repült a számba, én meg a hirtelen pániktól és undortól ahelyett hogy kiköptem volna, lenyeltem. Vagy egy még valószínűtlenebb eset: üzleti ügyben repülőre készültem szállni (alig hét éve történt), a beszállókártyát a hüvelyk- és a középső ujjam közt fogtam, amikor meglöktek hátulról, a kártya kicsúszott a kezemből, egyenesen a rámpa és a gép küszöbe közti rés felé vitorlázott – a legeslegkeskenyebb rés a világon, talán pár milliméter ha lehetett –, és teljes döbbenetemre simán átcsúszott ezen a képtelenül kis helyen, le az aszfaltra tíz méterrel lejjebb.

Ezek csak kiragadott példák. Az első két hónapban tucatjával vettem papírra az efféle történeteket, s noha nagyon igyekeztem megőrizni a frivol és könnyed hangvételt, azt kellett tapasztalnom, hogy ez nem mindig lehetséges. Mindenkinek vannak komorabb pillanatai, és beismerem, néha én is megadtam magam a rám törő magánynak és levertségnek. Munkás életem nagy részében a halállal volt dolgom, biztos túl sok komor sztorit hallottam, amik nyomott óráimban eszembe jutottak. Az összes ember, akihez elmentem az évek során, az összes biztosítás, amit eladtam, az összes rettegés és elkeseredés, amibe bepillantást nyertem az ügyfelekkel való beszélgetések során. Így hát végül újabb dobozt adtam a többihez. A „Kegyetlen sorsok” címkével láttam el, és az első történet, ami belekerült, egy Jonas Weinberg nevű férfiről szólt. 1976-ban adtam el neki egy egymillió dolláros általános élet-

biztosítást, ami akkoriban rendkívül tetemes summának számított. Emlékszem, akkor múlt hatvanéves, belgyógyász volt a Columbia presbiteriánus kórházban, s enyhe német akcentussal beszélt. Életbiztosítást eladni egyáltalán nem szenvedélymentes munka, az ügynököknek igenis ki kell vennie a részét abból, ami gyakran nehéz, kínkeserves beszélgetés az ügyféllel. A halál kilátásától az ember gondolatai önkéntelenül komolyra fordulnak, és noha a munka egy része csak a pénz körül forog, mellette azért a legkomolyabb metafizikai kérdéseket is érinti. Mi az élet értelme? Meddig élek én? Hogyan védhetem meg a szeretteimet, miután nem leszek? Szakmája révén dr. Weinberg nagyon is tudatában volt az emberi lét múlandóságának, annak, hogy nevünket milyen könnyen ki lehet húzni az élők könyvéből. A lakására mentem a Central Park Westen, s miután átbeszéltük a különböző biztosítások előnyeit-hátrányait, elkezdett mesélni az életéről. 1916-ban született Berlinben, az apja lövészárookban halt meg az első világháborúban, színésznő anyja nevelte fel, a függetlenségét vadul védő, néha duhaj nő, aki a legkisebb hajlandóságot sem mutatta az újraraházasodásra. Talán nem magyarázok bele túl sokat, ha kimondom, dr. Weinberg arra célzott, az anyja a nőket részesítette előnyben, s a weimari köztársaság kaotikus éveiben egész nyíltan hivalkodhatott vele. A konok Frau Weinberggel ellentétben az ifjú Jonas hallgatólag könyvmoly volt, az iskolában minden tárgyban kitűnt, és arról álmodott, hogy tudós vagy orvos lesz. Tizenhét éves volt, amikor Hitler hatalomra került, s az anyja hónapokon belül felkészült rá, hogy kijuttassa Németországból. A néhai apa rokonai New Yorkban éltek és beleegyeztek, hogy befogadják a fiút. 1934 tavaszán indult el, anyja azonban, aki

pedig már bebizonyította, mennyire tudatában van a Harmadik Birodalom nem árja lakóira váró közvetlen veszélynek, szándékosan nem ragadta meg az alkalmat, hogy elhagyja az országot. A családja évszázadok óta németnek vallja magát, magyarázta a fiának, ő aztán nem fog száműzetésbe vonulni egy féleszű zsarnok miatt. Lesz, ami lesz, ő kitart.

Csodával határos módon tényleg kitartott. Dr. Weinberg kevés részlettel szolgált (talán maga sem ismerte a teljes történetet), de valószínű, hogy az anyját keresztény barátai segítették át a kritikus pillanatokon, és 1938-ra vagy 39-re sikerült hamis papírokra szert tennie. Radikálisan megváltoztatta a külsejét, ami nem nehéz feladat egy különc karakterekhez szokott színésznőnek – ezúttal slampos, szemüveges, szőke nő lett –, és keresztény néven munkát szerzett egy Hamburg melletti kisvárosban mint könyvelő egy méteráruüzletben. Mire 1945 tavaszán véget ért a háború, már tizenegy éve nem látta a fiát. Jonas Weinberg akkor a húszas éveiben járt, kész orvos volt, aki a gyakorlóéveit fejezte be a Bellevue kórházban. Amint tudomást szerzett róla, hogy az anyja túlélte a háborút, szervezni kezdte, hogyan tudná Amerikába hozni.

Kidolgozott mindent a legapróbb részletekig. A gép ekkor és ekkor száll le ennél és ennél a kapunál, és ő ott fogja várni az anyját. Már indulni készült a reptérre, amikor behívták a kórházba egy sürgős műtéthez. Volt választása? Hiába vágyta látni az anyját annyi év után, orvosként felelősséggel tartozott a pácienseinek. Sebtében módosította a tervet. Felhívta a légitársaságot, elmagyarázta, hogy az utolsó pillanatban közbejött valami, és megkérte őket, küldjenek valakit az anyja elé, amikor megérkezik New Yorkba, és segítsenek neki taxival eljutni Manhattanbe. A portásnál ott lesz a kulcs,

menjen fel és várja meg a lakásban. A reptéren Frau Weinberg tudomásul vette a megváltozott tervet, azonnal kapott taxit is. A sofőr beletaposott. Tíz perce voltak úton a város felé, amikor a taxis elvesztette uralmát a kormány felett, és frontálisan belerohant egy másik kocsiba. Ő és az utasa is súlyos sérülést szenvedtek.

Eddigre dr. Weinberg már a kórházban volt, éppen neki látott a műtétnek. Az operáció jó egy órát tartott, majd az ifjú orvos kezet mosott, átöltözött, és már robogott is ki az öltözőből, alig várva, hogy végre köszönthesse rég látott anyját. Ahogy kilépett a folyosóra, egy beteget toltak be a műtőbe.

Jonas Weinberg anyja volt. A doktor elbeszélése szerint úgy halt meg, hogy az eszméletét sem nyerte vissza.

VÁRATLAN TALÁLKOZÁS

Jó néhány oldal óta fecsegek, de eddig egyetlen célom az volt, hogy bemutatkozzam az olvasónak és vázoljam a színteret a történethez, amit el akarok mesélni. Annak a történetnek nem én vagyok a központi alakja. Ebben a könyvben a megtiszteltető „hős” titulus unokaöcsémet, Tom Woodot illeti, néhai nővérem, June egyetlen fiát. June hároméves koromban született, s tulajdonképpen az ő érkezése döntötte el, hogy a zsúfolt Brooklynból kiköltözünk Long Islandre, egy házba Garden Cityben. Mindig nagyon közel álltunk egymáshoz, és amikor huszonnégy évvel később (apánk halála után fél évvel) férjhez ment, én kísértem oltárhoz és adtam a férjének, a *New York Times* üzleti riporterének, Christopher Woodnak. Két gyerekük született (az unokaöcsém, Tom és az unokahúgom, Aurora), a házasság azonban tizenöt év után szétesett. Néhány évre rá June újra férjhez ment, és megint én kísértem oltárhoz. Második férje egy tehetős tőzsdeügynök volt New Jersey-ből, Philip Zorn, aki két volt feleséget és egy majdnem felnőtt lányt, Pamelát hozott a házasságba. Aztán June sokkolóan fiatalon, negyvenkilenc évesen agyvérzést kapott, ahogy a kertben tett-vett egy tikkasztó augusztusi délutánon, és a napfelkeltét már nem érte meg. Báty-

jának messze ez volt a legsúlyosabb csapás az életben, évekkel később még saját rákja és majdnem-halála idején sem érezte magát annyira nyomorultul, mint akkor.

A temetés után elvesztettem a kapcsolatot a családdal, s amíg össze nem futottunk Harry Brightman antikváriumában 2000. május 23-án, majdnem hét éve nem is láttam Tomot. Mindig is ő volt a kedvencem, már totyogó korában látszott rajta, hogy kirí a tömegből, hogy nagy dolgokra hivatott. June temetését leszámítva utoljára az anyja házában beszélgettünk South Orange-ben. Tom akkor végezte el kitűnővel a Cornellt, a Michigan Egyetemre készült egy négyéves ösztöndíjra az amerikai irodalmat tanulmányozni. Minden, amit jószoltam neki egymás után valóra vált, s emlékszem, az a családi vacsora meghitt hangulatban telt, mind emeltük poharunkat Tom sikerére. Az ő korában én is abban reménykedtem, hogy hasonló karriert futhatok be. Én is angol szakot végeztem, és titokban olyan ambíciókat dédelgettem, hogy írással, netán újságírással próbálkozom, ám végül egyikhez sem volt merszem. Közbeszólt az élet – két év katonaság, munka, házasság, családi kötelességek, a még több és több pénz utáni hajsza, az összes trutyi, amibe beleragadunk, mert nincs merszünk kiállni magunkért –, de a könyvek iránti érdeklődésemet nem vesztettem el. Az olvasás menekülést és gyógyírt jelentett, vigaszt és stimulációt: a pusztán örömeért olvasni, a gyönyörű szép nyugaloméért, ami körbevesz, amikor egy szerző szavai visszhangzanak a fejünkben. Tom mindig osztozott velem ebben a szeretetben, és öt-hat éves korától odafigyeltem rá, hogy évente több alkalommal küldjek neki könyvet – nemcsak a születésnapjára vagy karácsonyra, hanem bármikor, ha éppen olyasmibe botlottam,

amiről úgy gondoltam, érdekelni fogja. Én ismertettem meg Poe-val tizenegy éves korában, s mivel Poe is szerepelt a diplomamunkájában, teljesen természetesen jött, hogy beszélni akart róla velem, én pedig természetesen szívesen hallgattam. A vacsora már véget ért, a többiek kiültek a hátsó udvarba, de Tommal mi maradtunk az ebédlőben, s kortyolgattuk a maradék kis borunkat.

– Egészségedre, Nat bácsi – emelte poharát.

– A tiédre, Tom. És a munkádra: „Képzletbeli Édenek: szellemi élet a polgárháború előtti Amerikában”.

– Sajnos el kell ismernem, hivalkodó cím, de nem jutott eszembe semmi jobb.

– Nem baj, ha hivalkodó. A professzorok ilyentől kapják fel a fejüket. Jeles lett, nem?

Az örökké szerény Tom csak legyintett, mintha bagatellizálni akarná a jegy fontosságát. Folytattam:

– Azt mondod, egyik része Poe-ról szól. És a másik része?

– Thoreau-ról.

– Poe és Thoreau.

– Edgar Allan Poe és Henry David Thoreau. Szerencsétlen egy rím, nem? Az a sok *o* eldugítja az ember száját. Olyasvalakire emlékeztet, aki örök meglepetésbe dermedt: „Ó! Hohó! Ó, Poe! Ó, Thoreau!”

– Apró esetlenség, Tom. De jaj, annak, aki olvas Poe-t, de elfelejti Thoreau-t. Nincs igazam?

Tom szélesen elmosolyodott, és megint emelte a poharát:

– Egészségedre, Nat bácsi.

– És a tiédre, Tomka doki.

Kortyoltunk a bordóiból, aztán leengedtem a poharam, és megkértem, vázolja a gondolatmenete lényegét.

– A nemlétező világokról szól – kezdett bele az unoka-
öcsém. – A belső menedék tanulmányozása, annak a helynek
a feltérképezése, ahová elmenekül az ember, amikor a való
világban lehetetlenné lesz az élet.

– A saját fejébe.

– Pontosan. Először Poe és három legelhanyagoltabb mű-
vének az elemzése: *A lakberendezés filozófiája*, *Landor háza*,
Az arnheimi birtok. Külön-külön ezek csak furcsa, különc da-
rabok. Együtt viszont kiadják az emberi vágyakozás teljes,
összetett rendszerét.

– Ezeket nem is olvastam. Sőt nem is hallottam róluk.

– Leírják az ideális szobát, az ideális házat és az ideális
tájat. Utána átugrom Thoreau-ra, és megvizsgálom a *Walden*-
ben megjelenő szobát, házat és tájat.

– Összehasonlító elemzés, értem.

– Soha senki nem von párhuzamot Poe és Thoreau kö-
zött. Az amerikai gondolkodás két szélén helyezkednek el.
De éppen ez benne a szép. Egy részeges déli, aki a politiká-
ban reakciós, a viselkedésében arisztokratikus, a képzeleté-
ben kísérteties. És egy bornemissza északról: radikális néze-
tek, puritán viselkedés, tisztánlátás a munkában. Poe az éjféli
kamrák álnoksága és homálya. Thoreau a természet egysze-
rűsége és kisugárzása. A különbségektől eltekintve azonban
csupán nyolc év volt köztük, azaz szinte abszolút kortársak.
És mindketten fiatalon haltak meg, negyven-, illetve negy-
venöt évesen. Ketten együtt nem adnak ki egy öregembert, és
egyiküknek sem volt gyereke. Thoreau minden valószínűség
szerint szűzen halt meg. Poe a tizenéves unokatestvérét vette
el, de hogy a házasságot elhálták-e Virginia Clemm halála
előtt, ma sem világos. Nevezhetjük párhuzamnak, nevez-

hetjük véletlennek, mindenesetre ezek a külső tények közel sem olyan fontosak, mint a két ember belső élete. A maguk igencsak egyéni módján mindketten Amerika megújítására törekedtek. A könyvismertetőiben és kritikai írásaiban Poe egy új, hazai irodalom megteremtéséért küzdött, az angol és európai hatásoktól független amerikai irodalomért. Thoreau egyfolytában az előző állapotot támadta, újfajta életmódot keresett. Mindketten Amerikában éltek, mindketten úgy hitték, hogy Amerika pokolra jutott, hogy fokozatosan maga alá temeti a gépek és a pénz egyre növekvő hegye. Hogy tud az ember akárcsak gondolkodni is ekkora ricsajban? Mindketten kiutat kerestek. Thoreau kiköltözött Concord város peremére, úgy tett, mintha száműzetésbe vonulna az erdőben, csak azért, hogy bebizonyítsa, igenis lehetséges. Amíg az embernek van bátorsága elutasítani a társadalom parancsait, addig a saját elvei szerint élheti az életét. Hogy miért? A szabadságért. Szabadságért, de mire? Olvasni, írni, gondolkodni. Hogy szabad legyen olyan könyveket írni, mint a *Walden*. Poe pedig a tökéletesség álmába vonult vissza. Ha megnézzük *A lakberendezés filozófiáját*, látjuk, hogy a képzeletbeli szobáját pontosan erre a célra szánta. Olvasni, írni és gondolkodni. Az elmélkedés barlangja, egy csendes menedék, ahol a lélek legalább némi békét lel. Lehetetlen utópia? Az. Ugyanakkor a kor feltételei között értelmes alternatíva. Mert tény, hogy Amerika akkorra valóban pokolra jutott. Az ország kettészakadt, és tudjuk, mi történt tíz évre rá. Négy-évnyi halál és pusztítás. Vérfürdő, amit pontosan azok a gépek kezdtek, amiknek boldoggá és gazdaggá kellett volna tenniük minket.

A fiú olyan értelmes, olyan intelligens, olyan olvasott volt, megtiszteltetésnek éreztem, hogy családtagnak számítok. Az utóbbi években a Wood családnak is kijutott a bajból, ám Tom láthatóan átvészelte szülei válásának viszontagságait – ahogy hűgának kamaszos őrjöngéseit is, aki fellázadt anyjuk második házassága ellen, és tizenhét évesen elszökött otthonról –, józanul, tűnődő félmosollyal szemlélte az életet, s én csodáltam, amiért két lábbal áll a földön. Kevés vagy szinte semmi kapcsolata nem maradt az apjával, aki a válás után rögtön Kaliforniába költözött és a *Los Angeles Times*nál kapott állást, és hűgához hasonlóan (habár sokkal burkoltabb formában) ő sem érzett nagy vonzalmat vagy tiszteletet June második férje iránt. Az anyjával azonban közel álltak egymáshoz, egyenlő felekként élték meg Aurora eltűnésének drámáját, ugyanazt a kétségbeesést és reménykedést szenvedték végig, ugyanazokat a komor kilátásokat, ugyanazokat a soha véget nem érő gyötrődéseket. Kevés Roryhoz hasonló vicces, elbűvölő kislányt ismertem: feleselő, rettenthetetlen kis forgószelel, a spontaneitás és csínytevés kimeríthetetlen lelőhelye, tele jobbnál jobb aranyköpésekkel. Két-három éves korára a feleségemmel úgy neveztük, a Kacaglány; a Wood család bohócaként nőt fel, és egyre kifinomultabb és féktelenebb előadóművésszé serdült. Tom csupán két évvel volt nála idősebb, mégis mindig ő vigyázott rá, s miután apjuk kikerült a képből, végleg ő lett az egyetlen biztos pont Rory életében. Ám aztán Tom főiskolára ment, Rory pedig világgá. Először New Yorkba szökött, majd kis időre kibékült az anyjával, de utána végleg eltűnt. Mire elérkezett Tom diplomaosztójának vacsorája, szült egy törvénytelen gyereket (ő volt Lucy), annyi időre ugrott haza, hogy hűgom ölebe

pottyantsa a gyereket, aztán megint felszívódott. Amikor tizennégy hónap múlva June meghalt, a temetésen Tom azt mesélte, Aurora nemrég visszajött a gyerekért, és két nap múlva lelépett. Nem ment el az anyja temetésére. Talán el akart volna, védte Tom, de senki nem tudta, hogyan vagy hol lehetne elérni.

A családi zűrzavar ellenére, és annak ellenére, hogy huszonhárom évesen elvesztette az anyját, én sosem kételkedtem benne, hogy Tom sokra viszi majd. Túl erős volt, hogy elbukjon, túl szilárd jellem, hogy csak úgy lesöpörjék pályájáról a bánat és balszerencse váratlan szélviharai. Az anyja temetésén a gyásztól kábán ténfergett. Talán többet kellett volna vele beszélnem, de engem is annyira megrázott a dolog, hogy nem tudtam neki semmiféle vigaszt nyújtani. Pár ölelés és közös könnycsepp, ennyi. Aztán ő visszatért Ann Arborbe, és elvesztettük a kapcsolatot. Ezért főként magamat hibáztatom, bár Tom is elég idős volt, hogy kezdeményezzen; ha nagyon akarja, küldhetett volna pár sort. Vagy ha nekem nem, első unokatestvérének, Rachelnek, aki akkoriban a Középnjugaton tanult, Chicagóban végezte a doktoriját. Világéletükben ismerték egymást, mindig jól kijöttek, de Tom hozzá sem közeledett. Ahogy teltek-múltak az évek, időnként belém nyilallt a büntudat, csakhogy én is éppen kemény időket éltem (házassági gondok, egészségi gondok, pénzügyi gondok), volt elég bajom, nem gondoltam rá sokat. Amikor igen, akkor úgy képzeltem, hogy lankadatlanul halad előre a tanulmányaiban, szisztematikusan építgeti a karrierjét, nyomul felfelé a ranglétrán. 2000 tavaszára biztosra vettem, hogy közben állást kapott valamelyik előkelő egyetemen, mint a Berkeley vagy a Columbia; egy ifjú entellek-

tüel sztár, aki már a második vagy akár a harmadik könyvén dolgozik.

El lehet képzelni, mennyire megdöbbsentem, amikor egy kedd délelőtt beléptem a Brightman Padlásba, és ki más ül a kassza mögött, mint az unokaöcsém. Éppen visszajárót adott egy vevőnek. Szerencsére előbb láttam meg, mint ő engem. Ha nincs az a tíz-tizenkét másodperc, hogy feldolgozzam a sokkot, ki tudja, miféle szavak szaladtak volna ki a számon, amiket később megbántam volna. Nem csak arra a valószínűtlen tényre gondolok, hogy alkalmazott egy antikváriumban, hanem radikálisan megváltozott külsejére is. Tom mindig is vaskos volt. Szerencsétlen öröksége volt az erős csontú paraszttest, ami arra termett, hogy elviselje a sűrű ütleget – a lelépett alkoholista apja genetikai ajándéka –, de azért amikor utoljára láttam, viszonylag jó formában volt: testes, az igaz, ugyanakkor izmos és erős, a járása meg atlétikusan ruganyos. A hét év alatt viszont jó tizenöt kilót felszedett, határozottan kövérnek látszott. Az álla alatt toka dudorodott, sőt még a keze is olyan dundi volt, amelyet általában középkorú vízvezeték-szerelőknél látni. Szívszorító látványt nyújtott. Unokaöcsém szeméből kihunyt a szikra, egész lényre vereséget sugallt.

Amikor a vevő kifizette a könyvet, odacsusszantam a helyére, kezemet a pultra tettem és előrehajoltam. Tom éppen lefelé nézett, egy padlóra gurult érmét keresett. Megköszönltem a torkomat.

– Szia, Tom. Ezer éve nem láttalak.

Unokaöcsém erre felnézett. Először annyira értetlen arcot vágott, hogy azt hittem, meg sem ismert. A következő pillanatban azonban felderengett száján a mosoly, ami aztán

szétterült egész arcán. Repesett a szívem, hogy ezt a régi Tom-mosolyt látom. Talán keveredett bele árnyalatnyi melankólia, de annyi nem, hogy alapjaiban megváltoztassa, mint attól tartottam.

– Nat bácsi! – kurjantotta. – Hát te mi az ördögöt keresel Brooklynban?

S mielőtt válaszolhattam volna, kirontott a pult mögül, és átölelt. Hatalmas megdöbbenésemre a szemem megtelt könnyel.